

Nr 6.

Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående åstadkommande av ett enhetligt pris på flytande drivmedel i hela landet.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 14, har herr *Pålsson m. fl.* hemställt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville anhålla om en skyndsam utredning i avsikt att bl. a. med anförda utgångspunkter söka åstadkomma ett enhetligt pris på flytande drivmedel i hela landet.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Nu förevarande spörsmål har varit föremål för övervägande av 1946 och 1950 års riksdagar.

Vid 1946 års riksdag hemställdes sålunda i motionerna II: 17 och II: 301 om skyndsam utredning angående frågan om ett enhetligt pris inom hela landet på flytande drivmedel till motorfordon, varjämte i två likalydande motioner, I: 28 och II: 38, begärdes utredning huruvida och i så fall på vilket sätt en utjämning de olika landsdelarna emellan av de avstånds-betingade prisvariationerna i fråga om flytande motorbränslen kunde åstadkommas.

Sedan motionerna blivit föremål för utskottsbehandling och riksdagen i skrivelse nr 472 till Kungl. Maj:t anhållit om utredning huruvida och på vad sätt en regional utjämning av priserna på flytande motorbränslen lämpligen kunde åstadkommas, uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 19 juli 1946 åt oljeutredningen 1945 att utreda nämnda spörsmål. I sitt den 18 februari 1947 avgivna betänkande angående handeln med olja (SOU 1947: 14) anförde oljeutredningen bl. a.:

Frågan om enhetliga priser på bensen, motorfotogen och motorbrännolja inginge som ett moment i det större ekonomiska sammanhang, som toge sig uttryck i olika levnadskostnader på olika orter. Prisutjämning på en enstaka vara innebure ej nödvändigtvis, att man åstadkomme större rättvisa genom utjämningen. Detsamma gällde flytande bränslen. Dessa importerades till de stora hamnarna och alltså till orter, tillhörande de högre och högsta dyrorterna. En prisutjämning på motorbränslen skulle då medföra, att man finge ett förhöjt pris på dem i de i allmänhet dyrare orterna och ett sänkt pris i de i regel billigare orterna. Om man vidtog sådana åtgärder endast i fråga om dessa bränslen, åstadkomme man beträffande levnadskostnaderna i stort sett icke en utjämning utan en skärpning orterna emellan.

Såge man frågan om prisutjämning i ett större sammanhang, vore det riktigare att angripa problemet med utgångspunkt från varor, som vore av större vikt för levnadskostnaderna än vad motorbränslen kunde anses vara.

Det vore ett allmänt intresse, att kostnaderna för transporter i Norrland hölles nere. Genom de stora avstånden hade befolkningen i sådana trakter en börda, som vore avsevärt större än den befolkningen i de mera tätbebyggda delarna av landet hade att bära. Detta vore emellertid ett norrlandsproblem, som borde behandlas i sitt särskilda sammanhang. En utjämning av priserna kunde motiveras ur sociala och näringspolitiska synpunkter, men det tillkomme ej utredningen att ur dessa synpunkter bedöma, huruvida den ifrågasatta utjämningen borde komma till stånd.

I fråga om de tekniska möjligheterna att genomföra en prisutjämning och åtgärdens lämplighet ur denna synpunkt anförde oljeutredningen, att om den nuvarande organisationen av oljehandeln bibehölls, torde införandet av enhetliga priser förutsätta antingen en clearing i statlig eller enskild regi eller statssubvention. Med hänsyn till den administrativa apparat, som skulle erfordras, ansåge sig utredningen böra avstyrka, att åtgärden vidtoges. Om handeln koncentrerades till ett företag, exempelvis ett monopolföretag, som kunde utjämna de totala fraktkostnaderna på försäljningen över hela landet, ansåge sig utredningen kunna tillstyrka en utjämning.

Utredningen har icke föranlett någon åtgärd.

Beredningsutskottet inhämtade yttranden över motionerna vid 1950 års riksdag från priskontrollnämnden, bränslekommissionen, Sveriges oljekonsumenters riksförbund samt Brännoljecentralen, representerande åtta bolag.

Priskontrollnämnden hänvisade till det utlåtande nämnden den 9 februari 1950 avgivit till Kungl. Maj:t över en framställning från länsstyrelsen i Jämtlands län angående en utredning om prisutjämning av flytande drivmedel, i vilket utlåtande nämnden tillstyrkt utredning såvitt den avsåg en partiell utjämning av ifrågasatt pris. Riksförbundet förordade utredning, men bränslekommissionen och oljebolagen avstyrkte motionerna.

I sitt utlåtande framhöll utskottet att det kunde anses önskvärt att likvärdiga ekonomiska villkor för näringsliv och invånare inom olika delar av landet vore för handen men att beträffande de flesta varuslag prisskillnader råda, vilka betingas bl. a. av gällande skiljaktigheter i fraktkostnaderna, och det kunde ifrågasättas om en prisutjämning speciellt på motorbränslen skulle vara mera motiverad än en liknande utjämning beträffande priset på andra förnödenheter. Härtill komme att betydande praktiska svårigheter skulle inställa sig för ett genomförande av i motionerna påyrkad åtgärd. Utskottet avstyrkte motionerna, och första kammaren biföll utskottets hemställan. Andra kammaren avlog likaledes de i denna kammare väckta likalydande motionerna.

Utskottet har tagit del av yttranden över en inom andra kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad likalydande motion från priskontrollnämnden, bränslekommissionen, Sveriges oljekonsumenters riksförbund och åtta oljebolag. Priskontrollnämnden förordar en utredning om en partiell prisutjämning, riksförbundet tillstyrker men bränslekommissionen och oljebolagen avstyrka motionen.

Priskontrollnämnden åberopar det yttrande nämnden avgivit över de vid 1950 års riksdag i ämnet väckta motionerna och framhåller bl. a. följande: Den nu tillämpade zonindelningen medför, att konsumenterna av flytande bränslen såvitt möjligt förlägga sina inköp till en billigare zon. Detta är särskilt märkbart invid gränserna mellan prizonerna. Den långväga trafiken torde i allmänhet inköpa sitt bränslebehov på de platser i landet, där priset är lägst. Ur transportekonomisk synpunkt är det en fördel att försäljningen koncentreras till de zoner, där kostnaderna för drivmedelsdistributionen äro lägst. Vid en prisutjämning skulle emellertid denna fördel försvinna, och de totala distributionskostnaderna skulle därigenom komma att öka. Ändringarna i konsumtionens geografiska fördelning kunna även väntas medföra ökade kostnader för drivmedlens lagring. Det är svårt att beräkna dessa merkostnader, men det torde stå klart, att ett enhetspris måste komma att ligga högre än det på grundval av nu gällande priser beräknade medelvärdet.

Vissa av de skäl, som i nämndens yttrande den 9 februari 1950 anförts mot en enhetsprissättning, gälla icke, om prisutjämningen åstadkommes genom ett clearingförfarande på sätt i motionen angives. Bland annat kan ett eventuellt åläggande för oljeföretagen att sälja inom hela landet undvikas. Ett clearingförfarande av nämnt slag förutsätter emellertid en noggrann kontroll över oljeföretagens försäljning, vilken kontroll vad beträffar de nuvarande francoplatserna och orterna utanför francoplatserna måste bli besvärlig att upprätthålla. Ett clearingförfarande skulle därjämte komma att medföra icke obetydliga kostnader för administration och kontroll.

Nämnden hade i sitt utlåtande den 9 februari 1950 framfört tanken på en partiell utjämning av priserna på flytande drivmedel genom inrättandet av ett antal nollzoner i Norrland. Även för detta fall skulle någon form av kostnadsutjämning erfordras, varför nämnden tillstyrkte en utredning av frågan om en partiell utjämning av drivmedelspriserna. Då nämnden tidigare ansett sig böra avstyrka en fullständig utjämning av drivmedelspriserna i landet och nya skäl, som tala för en prisutjämning, icke framlagts i motionen, har nämnden icke funnit anledning att frångå sin tidigare uppfattning.

Bränslekommissionen åberopar de yttranden, kommissionen avgivit över de vid 1946 och 1950 års riksdagar väckta motionerna i ämnet. Kommissionen finner det mycket önskvärt, att ett enhetligt pris över hela landet kunde hållas för avsedda varor, men anser det ofrånkomligt att en sådan lösning av frågan, som motionärerna föreslagit, medför en omständlig administrativ apparat, vars kostnader icke stå i rimlig proportion till den jämförelsevis ringa prislindring, som därigenom erhålles i de högre zonerna. Kommissionen anser sig även böra erinra om att man ej får bortse från det förhållandet, att alla konsumentgrupper, som äro lokaliserade till områdena kring

de normala importhamnarna, vid ett genomförande av enhetliga priser skulle komma att försättas i ett sämre ekonomiskt läge än som nu är fallet och som är transportgeografiskt betingat, ett förhållande som skulle innebära en icke oväsentlig rubbning i de förutsättningar, som betinga näringslivets lokala spridning.

Oljekonsumenternas riksförbund anser det vara omöjligt att få till stånd enhetliga motorbränslepriser i hela landet eller en minskning av zontilläggen annat än genom ett statligt ingripande i någon form. Ett genomförande av enhetlig prissättning å flytande drivmedel enligt de riktlinjer, som motionärerna skisserat, skulle komma att kräva en mycket omständlig fraktkostnadsclearing, vilken skulle medföra betydande administrationskostnader. Det föreligger vidare allvarliga risker för att en sådan anordning kan komma att motverka importörernas intresse för rationaliseringar av distributionen. En minskning av zontilläggen genom clearing av sjöfrakterna (extrafrakten till t. ex. norrlandshamnarna jämfört med de stora importhamnarna) är ur administrativ synpunkt väsentligt enklare. En sådan åtgärd skulle emellertid relativt obetydligt påverka de högsta zontilläggen, som äro betingade av mycket långa landtransporter. Troligen skulle dock spännvidden mellan högsta och lägsta zontillägg i landet på detta sätt kunna minskas från 6 till 4 öre per liter. Ur affärsekonomisk och administrationsteknisk synpunkt synes denna andra väg vara att föredraga. En prisutjämnning på bensin, motorfotogen och motorbrännolja synes icke komma att innebära en utjämnning av levnadskostnaderna utan snarare vara ägnad att skärpa ojämnheten olika orter emellan.

Om det ur allmän samhällsekonomisk och social synpunkt är lämpligt och önskvärt, att statsmakterna medverka till en prisutjämnning i fråga om större konsumtionsvaror såsom flytande drivmedel är en fråga som berör många skilda problemkomplex. Ett ställningstagande till denna fråga förutsätter ett klarläggande av alla faktorer, varför förbundet för sin del icke har något att erinra emot att en utredning kommer till stånd.

Oljebolagen, som avstyrka motionen, framhålla, att de synpunkter, de framfört i sitt tidigare yttrande i ämnet, alltjämt måste äga giltighet, och erinra om att i det av 1950 års dyrortssakkunniga avgivna betänkandet föreslagits bl. a., att landet skulle indelas i lokalt avgränsade "dyrområden", därvid för vart och ett av dessa skulle fastställas ett enhetligt pristä. I princip föreligger icke någon skillnad mellan denna anordning och den av oljebolagen sedan gammalt tillämpade zonindelningen för prissättningen av flytande drivmedel. De sakkunnigas förslag pekade således på en helt annan utveckling av prishöjningen inom landet än den av motionärerna föreslagna. Den i motionen förordade särskilda metoden för enhetsprisets fastställande torde i sin praktiska tillämpning medföra mycket betungande administrativa olägenheter, varför kostnaderna icke bleve oväsentliga.

Enligt priskontrollnämndens kalkyler kunde en förändring av drivmedelspriset med ett öre per liter beräknas motsvara 0,3 à 0,5 procent av de totala kostnaderna för ett trafikföretag. Det genomsnittliga zontillägget å drivmedelspriserna för hela landet torde röra sig om 1,0 à 1,5 öre. Drivmedelskonsumtionen följer befolkningstätheten; försäljningen inom priszonerna 3 och högre kan beräknas till endast 10 à 12 procent av totala förbrukningen i landet.

Utskottet anförde inledningsvis i sitt utlåtande över de vid fjolårets riksdag väckta motionerna angående utredning av frågan om ett enhetligt pris inom hela landet för flytande motorbränslen att det kunde anses önskvärt att likvärdiga ekonomiska villkor vore rådande för näringsliv och invånare inom olika delar av landet. Utskottet avstyrkte emellertid motionerna, bl. a. med hänvisning till de praktiska svårigheterna att etablera en sådan prisutjämning.

I den föreliggande motionen föreslås att en utjämning av priserna skulle ske genom en clearing i statlig regi, dock så anordnad att några kostnader för staten ej skulle uppkomma. Prislindringen i de dyrare zonerna skulle jämte kontroll- och clearingkostnaderna helt få bäras av motsvarande prisstegringar i de billigare zonerna.

Under remissen i fjol uttalade sig priskontrollnämnden för en partiell utjämning av drivmedelspriserna genom införande av ett antal nollzoner i Norrland. Även om en jämkning av zonindelningen torde kunna upptagas utan särskild utredning anser utskottet att det kan vara ändamålsenligt att en närmare undersökning företages angående lämpligheten av och möjligheterna för införande av ett enhetligt pris på flytande drivmedel i hela landet, varvid även andra möjligheter till frågans lösning än de av motionärerna angivna böra upptagas till prövning.

Utskottet hemställer således,

att första kammaren i anledning av föreliggande motion för sin del måtte besluta, att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville anhålla om en skyndsam utredning i avsikt att söka åstadkomma ett enhetligt pris på flytande drivmedel i hela landet.

Stockholm den 29 mars 1951.

På utskottets vägnar:

JOHN SANDBERG.

Närvarande: herrar Sandberg, Ernst Hjalmar Nilsson*, Lundqvist, Einar Eriksson, Lars Andersson, Arrhén, Göransson, Karl Persson, Englund, Nyström, Edin* och Rune Johansson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Sandberg, Lundqvist, Einar Eriksson, Arrhén, Göransson* och *Englund*, som ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

På grundval av motioner vid 1946 års riksdag förordade riksdagen en utredning huruvida och på vad sätt en regional utjämning av priserna på flytande motorbränsle lämpligen kunde åstadkommas. Kungl. Maj:t uppdrog åt 1945 års oljeutredning att upptaga detta spörsmål till behandling. Oljeutredningen avgav sitt betänkande 1947 (SOU 1947: 14) och framhöll därvid bl. a. att frågan om enhetliga priser på bensin, motorfotogen och motorbrännolja inginge som ett moment i det större ekonomiska sammanhang, som toge sig uttryck i olika levnadskostnader på olika orter. Prisutjämning på en enstaka vara innebure ej nödvändigtvis att man åstadkomme större rättvisa genom utjämningen. Samma invändning vore tillämplig även för flytande bränslen. Oljeutredningen underströk vidare att de administrativa kostnaderna för åtgärder av åsyftad art bleve stora och avstyrkte därför förslaget, vilket enligt utredningens mening förutsatte inrättandet av ett oljemonopol.

Utskottet vill även erinra om att motioner med liknande innebörd avslagos av fjolårets riksdag. Därvid hänvisades till oljeutredningens i tiden närliggande utredning samtidigt som man dock uttalade vissa sympatier för en jämkning av zonindelningen. Av de utlåtanden, som utskottet i år infordrat, kan sägas framgå att de betänkligheter, som tidigare redovisats, kvarstå. Det vill även synas som om den föreslagna utjämningen ej för näringslivet finge nämnvärd praktisk betydelse.

Utskottet hemställer alltså,

att motion I: 14 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.